

- 2 Бердяев Н. А. Смысл творчества: Опыт оправдания человека / Н. А. Бердяев. – М.: Изд-во АСТ; Харьков: Фомо, 2004. – С. 541.
- 3 Бердяев Н. А. Пути гуманизма. Истина и откровение. Прологомены к критике Откровения / Н. А. Бердяев. – СПб.: РХГИ, 1996. – С. 180.
- 4 Там же. – С. 185.

SUMMARY

Oleksandr Timchenko

CHRISTIAN HUMANISM AS METHODOLOGICAL BASIS OF CRITICISM OF THE MODERN DISTORTED HUMANISM

Influence of christian humanism is probed on the modern understanding of the distorted humanism.

Key words: humanism, christian humanism, distorted humanism, existentialism.

Тамара Тюріна,

кандидат педагогічних наук, доцент
НУ "Львівська політехніка"

ЕВОЛЮЦІЯ ЛЮДСЬКОЇ ДУШІ З ПОГЛЯДУ СИНЕРГЕТИКИ*

Використовуючи синергетичний підхід сучасної постнекласичної науки, обґрунтовано погляд на людську душу як на духовну і безсмертну енергетичну субстанцію; досліджено етапи еволюції, сутнісні властивості кожного ступеня її розвитку на шляху до свого Вищого Духовного "Я" (у контексті не тільки земної, але й космічної еволюції).

Ключові слова: синергетичний підхід, безсмертність людської душі, еволюція душі, космічний вік душі.

І сучасна наука, і релігійні вчення, і духовно-езотеричні філософські системи розглядають людину як мешканця Землі й Усесвіту, яка має і земне, і космічне коріння і становить собою синтез, єдність духу, душі й тіла. Наші душа і дух належать Світу Вищому, Тонкому, Духовному, а наше щільне тіло – Землі.

*Синергетика – наука про взаємозв'язок і взаємодію, центральна наукова парадигма сучасної постнекласичної науки. Вона концентрує свою увагу на дослідженні всіх типів систем: складних, надскладних, відкритих і здатних до саморозвитку, самоорганізації та самоеволюції. Її називають також наукою про все складно організоване у цьому світі. Зокрема, унікальним феноменом, з погляду синергетики, є людина, яка становить собою особливу живу надскладну систему, що постійно розвивається і еволюціонує.

Проблема дослідження сутності духовної природи людини, зокрема феномена людської душі, була і залишається актуальною протягом усього існування людства.

Про нематеріальну природу, духовну сутність людської душі, її безсмертність, незалежність від тіла, з яким вона з'єднується тільки на час земного життя, писали ще стародавні греки Аристотель і Геракліт, Платон і Плотін, а в епоху середньовіччя – св. Августин та Тома Аквінський.

Про безсмертність людської душі вчать усі великі релігії світу, древні й сучасні духовно-езотеричні філософські вчення. На думку відомого середньовічного філософа Томи Аквінського, людська душа безтілесна, вона є чистою формою без матерії, духовною, безсмертною, нематеріальною, незалежною і незнищенною субстанцією.

Як уважав св. Августин, душа, будучи нематеріальною за своєю природою, є всюдисущою, розсіяною по всьому тілу і не вона існує в тілі, а тіло існує в душі, яка використовує тіло лише як засіб своєї діяльності.

Як свідчить аналіз релігійних джерел, усталеного визначення поняття “душа” у Святому Письмі немає: це і життя, і сама людина, і її духовна складова. Найчастіше у християнському віровченні, душа – це духовна складова людської істоти, її життєва сила, частка Духу Божого, Дихання Боже, внутрішнє єство людини, яке зорієнтоване на віру в Абсолют. Це безсмертний нематеріальний червень у людині, розумний і вічний, що пов'язує її з Богом.

У філософії Близького Сходу душа людини – це також створений Богом неповторний безсмертний духовний первень. Авіценна розумів душу як

Проблеми синергетики у суспільно-гуманітарних процесах розглядаються у працях І. Пригожина, П. С. Гуревича, Н. Н. Моїсеєва, Г. Хакна, Л. Г. Антипенко, В. П. Бранського, Л. П. Назаретяна, К. Х. Делокарова, Е. А. Спіріна, В. П. Казначеева, В. В. Кизими, Л. В. Телиженко та ін.

Як постнекласична парадигма, синергетика є варіантом нового розуміння науки: вона формує нову раціональність, що передбачає всі форми пізнання дійсності (наукові та ненаукові), стає основою для їхньої інтеграції та взаємодії між собою, фундаментом для синтезу науки, релігії та езотерики, наукових концепцій Заходу та езотеричної мудрості Сходу, поєднуючи елементи науки з елементами віри. Її підходи суголосні індуїзму, буддизму, даосизму, християнству, езотериці тощо¹.

Наукові, релігійні та езотеричні методи у методології синергетики не протиставлені один одному, вони взаємодіють між собою. На думку сучасних дослідників, поєднання зусиль науки, релігії та езотерики і взаємне збагачення їх науковими і ненауковими методами й засобами дослідження дозволяють наблизитися до розуміння природи духовності особистості.

Завдяки синергетичному підходові до людини, формується нова концепція освіти й виховання, яка, унеможливаючи протистояння духовного матеріальному, закладається на розумінні природи людини як єдності духу, душі й тіла, надскладної системи, цілісної структури. На наш погляд, саме синергетичний підхід є найефективнішою методологічною базою для дослідження такого феномена, як душа людини, тому що він, передбачаючи інтегративний підхід до її вивчення, допомагає досягнути різні аспекти, грані, глибинну сутність та внутрішні механізми еволюції людської душі.

суттєву форму тіла, відстоював розуміння душі як нематеріальної та безсмертної субстанції. Аналогічну думку знаходимо й у Омара Хайяма, який, стверджуючи безсмертність душі, зазначав, що вона прийшла із Небуття у людське тіло і повернеться у Небуття після смерті фізичного тіла.

Дослідженням цієї проблеми займалися такі відомі вчені минулих століть, як Г. Кониський, І. Кант, Г. Гегель, П. Юркевич, Е. Гуссерль, К. Юнг, І. Огієнко, В. Войно-Ясенецький (архієпископ Лука) та ін. Вірили у безсмертність людської душі І. Ньютон, Г. Галілей, Б. Паскаль, А. Ейнштейн, І. Павлов, Ф. Достоєвський, В. Соловйов.

Про вічність, тонкоматеріальну, енергетичну природу душі пишуть численні представники світової та вітчизняної науки (природничої, філософської, психолого-педагогічної) – О. Акімов, С. Гроф, Е. Мертон, Р. Моуді, В. Онищенко, О. Радугін, М. Чумарна, Г. Шипов, Т. Ярцева та ін. Цьому питанню присвячені роботи академіка В. Казначеева, академіка П. Гаряєва, доктора сільськогосподарських наук Е. Бороздіна, доктора психологічних наук І. Волкова, доктора географічних наук В. Жукова, доктора медичних наук Е. Мулдашева, професора К. Короткова та ін.

Як же пояснює цей феномен (природу душі) сучасна наука? Згідно з експериментами американського лікаря Р. Моуді та інших сучасних дослідників, “душа” – це скоріше за все згусток інформаційного поля (як і передбачав В.Вернадський), який не щезає зі смертю, а переселяється в інші індивідууми”. Подібного погляду дотримується і географ В. Жуков, який вважає, що “всі душі – це ніщо інше, як елементи енергоінформаційного поля, це крихітні цеглинки Космосу”².

За словами відомого вченого, котрий присвятив своє життя науковому дослідженню релігії Сходу, Свами Дарам, “душа – це частина енергії Всесвіту і перебуває вона у спеціально окресленому просторі”³.

І древні, і сучасні мислителі, релігійні й духовно-езотеричні вчення трактують душу як божественне в людині, як безсмертну, тонку, незалежну від тіла енергетичну самостійну субстанцію, яка, хоч і пов’язана з тілом, але живе власним життям, за власними законами, і більше належить до світу Вищого, Духовного, ніж земного.

Використовуючи синергетичний підхід сучасної постнекласичної науки, тобто ґрунтуючись на аналізі релігійних, духовно-езотеричних філософських та інших наукових джерел, можна висунути припущення, що душа є безсмертною сутністю, енергоінформаційною структурою, частинкою енергоінформаційного поля Всесвіту, космічною енергією, одвічною субстанцією, яка формує (через Дух) матерію та містить у собі абсолютно всю інформацію про людську істоту. Саме через душу Дух формує атоми, молекули, клітини, з яких складається організм людини, визначає нашу свідомість і поведінку, наші думки, емоції, почуття і вчинки. Саме душа забезпечує людину життєвою енергією, силою з метою використання їх для творчості, самоодухотворення та одухотворення навколишнього світу.

Отже, душа, об’єднуючи дух і тіло людини, є безсмертною, вічною субстанцією, через яку Дух одухотворює людину: її душу і тіло. Душа забезпечує зв’язок між тілом і духом, виступаючи ніби своєрідним містком між ними. Тож взаємодія матеріального і духовного світів відбувається через світ душевний.

Аналіз різноманітних джерел з проблеми дослідження дозволяє дійти висновку, що душа, об'єднуючи дух і тіло людини, є самостійною субстанцією, потойбічною безсмертною силою, особливою енергією, яка тимчасово перебуває у тілі людини. Будучи, з одного боку, основою внутрішнього психічного життя людини, джерелом психічних процесів, душа водночас виступає посередником між втіленою особистістю на Землі та монадою чи Духом на небесах, тобто сполучною ланкою між Духом і тілом, духовним світом і світом земним. Її завдання, призначення – виражати і відображати Дух і, еволюціонувавши до його рівня, врешті з'єднатися з ним⁴.

Мета нашої статті – на підставі аналізу відповідних джерел, з'ясувати, для чого людська душа приходить на Землю, які завдання, проблеми вона повинна вирішити у земному втіленні.

У мислителів різних часів побутує думка, що душа багато разів повертається на Землю, формуючи щоразу нову фізичну оболонку з метою навчання, набуття нового земного досвіду, задля власної еволюції. Підтвердження цих ідей знаходимо у Платона, Авіценни, Орігена та інших видатних мислителів минулого, а також в окремих представників сучасної науки. Зокрема, Оріген писав власне про відновлення життя “душі, яка при кожному втіленні підлягає зміні. Ця зміна є ніщо інше, як результат надбання душею у новому втіленні нового досвіду”. Подібно до цього питання підходить і П. Волков, який переконаний, що після смерті біологічного тіла людини її душа відчужується від тіла, змінює свої якості та продовжує своє існування у Тонкому світі в очікуванні наступного земного втілення⁵.

Дуже поетично процес втілення людської душі описує відомий український педагог-дослідник і експериментатор М. Чумарна у своїй статті “Мислення поле”: “Маленьким промінчиком злітає на землю душа, завивається тугий клубочок крові, все щільніше загортається в плоть матерії. Її мудрий зір починає мандри пізнання земного світу ще там, у високості неземних літань, коли душа ненародженої дитини уже заглядає в шибку того дому, куди вона має оселитись, щоби зіграти лише їй відведену роль у великій містерії життя”⁶. На думку цієї дослідниці, призначення душі полягає у пробудженні та розвитку свідомості до духу, прихованого в матерії. Таким чином, людська душа – це особлива енергія, вічна, безсмертна субстанція, яка проходить відповідну еволюцію у своєму розвитку. У чому ж полягає сутність такої еволюції? Проаналізувавши розмаїті джерела з цієї проблематики, можемо висунути гіпотезу, згідно з якою сутність еволюції у тому, щоб, очистившись і піднявшись до рівня Духу, злитися, з'єднатися з ним у єдине ціле.

Людська душа приходить на Землю заради самопізнання і пізнання оточуючого світу, власного самовдосконалення і гармонізації навколишньої дійсності. Власне на Землі вона повинна навчитися любити, творити добро, бути милосердною, жити і діяти заради інших, тобто розвинути в собі найкращі душевні якості. Свідомо розвиваючи свою душу, людина тим самим наближається до свого Вищого Духовного “Я”, яке є відображенням Образу Бога в людині.

Опис душі, яка вознеслася до рівня свого Духа, подано ще у “Духовних бесідах”, де говориться: “Душа, яка зрослася з Духом [...] робиться вся світлом, вся оком”⁷. За російським філософом І. Ільїним, “Дух приймає тільки

ту душу, яка побачила “прекрасність вищих речей”, і тіло “в стані легкому, світлому, зрячому, одухотвореному”⁸.

Внутрішні механізми душевної еволюції людини розкриваються у заповідях кожної зі світових релігій, у таких духовно-езотеричних філософських вченнях, як теософія, Жива Етика, інтегральна йога та ін. Вивченням шляхів проходження душею своїх формоутворень, що наближають її до Абсолюту, до злиття з Ним, займався Г. Гегель.

Як ми бачимо, і в релігійних, і в духовно-езотеричних, і наукових джерелах проблема сутності феномена людської душі розроблялася протягом багатьох століть. Натомість етапи еволюції людської душі, характерні сутнісні властивості кожного ступеня її становлення на шляху до свого Вищого Духовного “Я” (у контексті не тільки земної, але й космічної еволюції) ще не стали предметом спеціального дослідження в сучасній науці.

На наш погляд, заслуговує на увагу цікаве, дуже своєрідне трактування еволюції людської душі як одночасно і земного, і космічного феномена, викладене у духовно-езотеричних філософських працях⁹. В езотеричній парадигмі людина розуміється як цілісна складна істота в єдності її духовної, душевної та фізичної форм життя, яка є одночасно жителем Землі та Всесвіту.

Згідно із цим вченням, особистість – це смертна, тимчасова фізична оболонка людини, а “душа” – безсмертна, вічна складова, яка “оживлює” людську істоту, переходить із одного життя в інше, а у періоди “між життями” проходить еволюцію на тонкому плані. Народжуючись на Землі, людська душа переходить через певні “вікові” етапи своєї еволюції. “Космічний вік душі” вказує на духовний рівень і досвід людини, якого вона досягнула на планеті Земля, а не на кількість прожитих життів. Космічний вік не збігається і з земним фізичним віком людини.

У духовно-езотеричних вченнях стверджується, що людська душа на нашій планеті проходить п’ять вікових циклів. Схематично вікова періодизація розвитку людської душі може бути подана так:

1. Душа рівня розвитку немовляти.
2. Душа рівня розвитку дитини.
3. Юна душа.
4. Зріла душа.
5. Стара душа.

На фізичний план Землі ми вперше потрапляємо як душі віку немовляти. Протягом наступних життів вік нашої душі збільшується – вона поступово переходить на вищий рівень. Кожне наступне життя ми знову починаємо як душа віку немовляти, а потім швидко просуваємося і проходимо відповідні етапи розвитку, доки не піднінемося до того рівня, якого досягнула наша душа у попередньому житті. У кожному циклі душа набуває більш широкого і глибокого погляду на світ, на кожному етапі свого розвитку вона повинна вирішити відповідні завдання та проблеми.

Душа рівня розвитку немовляти. Душа цього рівня розвитку тільки починає пізнавати оточуючий світ і набувати перші навички існування у реальності цього типу. Цей аспект нашої душі взаємопов’язаний з нашою первісною, інстинктивною природою. Він пробуджується в нас, коли з’являється

загроза нашому життю чи благополуччю. Головне завдання, що стоїть перед нею – навчитися виживати у людському тілі. Емоційна природа людей з душею рівня розвитку немовляти ще повністю не сформована, вона не здатна до глибоких переживань і почуттів.

Така душа надзвичайно егоцентрична, турбується лише про себе (переважно про задоволення власних фізіологічних і матеріальних потреб), не здатна піклуватися про інших людей, зайнята в основному уроками пристосування та виживання у нових для неї умовах існування.

Дитяча душа. Людина, душа якої перебуває на рівні розвитку дитини, вже розбіралася з механізмами індивідуального виживання. Вона вчиться використовувати свою енергію у напрямі розвитку цивілізації, підтримання порядку. Дитячі душі прагнуть до упорядкування, структурування свого життя, шукають авторитет, який би зміг їм це забезпечити. У цьому віці душі у людини розвивається здатність до оцінки тих чи інших суспільних вчинків, явищ з погляду моральності або аморальності. Наш дитячий аспект душі – це та наша частина, яка вчиться будувати свої стосунки з представниками суспільних владних структур і світом взагалі на цивілізованій основі. Цей аспект є у кожного з нас. Уся наша суспільна поведінка обумовлена почуттям доречності, правильності з точки зору дитячої душі. Душі цього рівня розвитку досить часто стають “стовпами суспільства” – стійкими, непохитними у своїх переконаннях. Вони настільки впевнені у своїй правоті, що їм важко прислухатися до аргументів протилежної сторони.

Таким чином, дитяча душа – це перший рівень, на якому людина починає орієнтуватися та зважати на оточуючих.

До країн, де переважає дитяче світосприйняття, належать Іран, Ірак, країни, де є сильним ісламський фундаменталізм, Китай, Ірландія, більшість країн Центральної та Південної Америки.

Душа юнацького віку. У цьому віці душа вже навчилася на більш цивілізованій основі встановлювати свої стосунки не тільки з окремими людьми, але й із суспільством загалом, переймаючись більше дотриманням зовнішніх аспектів моралі, а не власними моральними потребами, які ще не розвинулися. З числа таких душ також з’являються “стовпи” бюрократії, найбільш консервативні та фанатично налаштовані особи, які схильні до фундаменталістичних напрямів у релігії, непохитні у своїх переконаннях.

Юний вік душі збігається з найбільшим розвитком у втіленій особистості нижчого “его”, з її прагненням за будь-яку ціну утвердитися у суспільстві, щоб швидше “завоювати у ньому” належне високе становище, яке дасть їй численні матеріальні привілеї, владу, успіх, славу, багатство, публічне визнання її унікальності.

Душі цього рівня розвитку орієнтовані на фізичну сторону життя, вони ототожнюють себе зі своїм тілом і своїм “его” (ілюзорне сприйняття власної незалежності й відокремленості від Всесвіту). Для них притаманне сприйняття світу через призму поляричних протилежностей: “добре” – “погано”, “правильно” – “неправильно” та ін., причому “добрим” є тільки те, що сприяє досягненню їхнього особистого успіху, а “поганим” – те, що заважає цьому. Зацикленість на собі, безапеляційність у власних судженнях і зневага будь-якої людини, котра не згідна з її судженнями, – характерні ознаки душі юнацького віку.

Юний аспект душі – це та частина нашої істоти, яка вже навчилася приймати самостійні рішення, вона може здійснювати функції лідера, особливо у сферах, що пов'язані з фізичним планом.

У зв'язку з тим, що юні душі не відрізняються емоційною відкритістю, з них рідко виходять гарні батьки, які здатні встановлювати глибокі та сердечні стосунки з дітьми. Вони не здатні до глибоких роздумів, є дуже поверховими, погано переносять тишу, їх постійно тягне до перебування у групі. Водночас душі юнацького віку досить продуктивні та винахідливі. Питання моралі та етики у коло їхнього зору, як правило, потрапляють рідко. У погоні за успіхом вони мало турбуються про віддалені наслідки.

Ці душі можна легко впізнати за їхнім бажанням усе інтелектуалізувати. Діяльність лівої півкулі їхнього мозку більш активна, ніж правої. Вони надають перевагу матеріальним фактам і мають підсвідомий страх перед усім, що їм не вдається співвіднести з фізичним світом. Проте переважно душі цього рівня розвитку більше схильні до порядку, аніж до хаосу. У юному віці душі в людині відкривається прагнення до творчості, яка досягає розквіту в зрілому віці.

Така душа орієнтована на досягнення успіху, вважає себе найбільшим авторитетом у всьому. Все це глибоко занурює людину в ілюзію фізичного плану.

Яскраво виражену ментальність юних душ мають країни, які швидко розвиваються в економічному плані (Японія, Німеччина, США, Ізраїль, Сірія та ін.). На сьогодні Землю населяють переважно юні душі.

Зріла душа. У загальних рисах “зріла” душа вже добре засвоїла досвід ілюзорності будь-якого публічного успіху, багатства і влади, вона менше спрямована на своє “Я”, а більше – на прагнення зрозуміти всі прояви себе у світі і світу в собі та підняти на базі цього розуміння рівень власного усвідомлення. Тому для неї її власний внутрішній світ є набагато важливішим, ніж успіх, слава, матеріальне благополуччя. Зрілі душі не схильні до конкуренції, войовничості, тому рідко живуть у розкоші та багатстві.

Філософія та мистецтво займають провідне місце у житті зрілої душі. Вона починає розуміти і повністю усвідомлювати ілюзорність і марнотність цього світу, для неї вже не існує ясної дороги у житті. Зріла душа неспроможна розібратися у власних почуттях. Ніщо вже не здається таким непохитним, як у періодах дитячої та юної фаз.

Зрілі душі завжди прагнуть до вищої освіти, але при цьому вони мають свої власні авторитети і пріоритети. Вони часто відмовляються від престижної роботи чи “почесного” становища у суспільстві заради того, щоб здійснити щось таке, що має важливе значення лише у їхніх власних очах.

Такі душі прагнуть до нетрадиційних віросповідань, до розширення власних езотеричних знань, не обмежуючи свої дослідження жорсткими рамками і критеріями.

Зріла душа вже досягнула такого рівня розвитку, коли вона починає заглиблюватися в емоційну сторону свого життя. Не відкриваючись всьому світу загалом, ці душі починають з рідних і близьких, вважаючи, що стосунки з ними значно важливіші, ніж успіх і кар'єра. Однак часто їхнє життя проходить у емоційних метаннях і терзаннях через прагнення розкритися емоційно. Власне серед зрілих душ часто трапляються випадки наркоманії, самогубств та невиліковних виснажливих хвороб.

Зрілі душі відчувають свій взаємозв'язок з оточуючими, ототожнюючи себе з ними, трактують їх як своє відображення, ніколи і нікого не засуджуючи. Ця риса дає зрілим душам ауру ширості, що відрізняє їх від душ іншого віку.

Цінність зрілого аспекту душі полягає у розвинутому почутті сумління, милосердя, здатності підтримувати глибокі емоційні стосунки, їм притаманні ширість, відкритість, альтруїзм. Вони не злопам'ятні, співчутливі, відхідливі, вміють щиро давати і приймати любов.

Життя зрілих душ, особливо у другій половині, за своєю емоційністю є набагато інтенсивнішим, ніж у юних душ. Це стимулює розвиток творчих здібностей, розкриття талантів у багатьох сферах мистецтва, філософії, культури.

Зріла свідомість уже починає розуміти, що всі ми на планеті складаємо єдине ціле, тому вона турбується про права тварин, цікавиться встановленням емоційної гармонії на Землі.

Країни з атрибутами зрілих душ (Англія, країни колишнього Радянського Союзу, Італія, Греція, Єгипет) більше уваги приділяють суспільним відносинам, ніж матеріальним цінностям.

Стара душа. Така душа вже навчилася усіх тонкощів емоційного життя і зосереджує увагу на своєму духовному зростанні, поступово відсторонюючись від фізичного плану. Вона вчиться неприв'язаності до емоційної інтенсивності зрілого віку і до фізичного плану в цілому. Для неї характерний більш інтелектуальний підхід до існування, ніж у зрілих душ. Стара душа спроможна піднятися над мирською суетою, ввійти в контакт з тим Великим і Високим, частиною якого ми є.

Старі душі вже завершують свій життєвий досвід на фізичному плані і відробляють свою карму (встановлюючи баланс емоційно інтенсивних переживань і досвіду).

Для початкової стадії старої душі властиве самозаглиблення, внутрішні пошуки і відчуття своєї чужорідності у суспільстві. Як тільки цей аспект "відкритий" і повністю обміркований, настає наступний етап, характерним для якого є запитання: "Як мені жити у цьому суспільстві?". Для старої душі це означає пошук засобів самовираження в особистому житті, кар'єрі, які відповідали б її внутрішньому призначенню.

Для душ цього рівня характерне детальне вивчення багатьох можливих релігійних течій і вірувань, з яких вони обирають те, що їм підказує власний внутрішній досвід, поєднуючи таким чином усі існуючі системи в одну, універсальну. Стара душа не ототожнює себе з трагедіями людського буття, не "зациклюється" на них. У неї сильно розвинуте почуття самокритичності, легке і навіть гумористичне ставлення до себе і до проблем будь-якого масштабу. Вона культивує філософське відсторонення, гумор і неототожнення. Типовою ознакою старих душ є здатність плисти за течією, а не боротися проти неї з різними обставинами.

Наш старий аспект душі – це та наша частина, яка згідна і здатна навчати оточуючих і допомагати їм рухатися в обраних ними напрямках духовного розвитку. Більшість старих душ учать на власному прикладі. Останній урок для старої душі – агапе чи безумовна любов як до самої себе, так і до оточуючих – безумовне прийняття себе і життя в цілому, розуміння того, що у кожно-

го свій шлях і що власне цей шлях є правильним для людини, яка йде ним. Це найважчий урок, тому що він передбачає самопробачення і спроможність так любити оточуючих, щоб приймати без осудження обрані ними шляхи.

Отже, коли стара душа досконало і повно вивчить усі закони світів цього рівня, вона буде готовою перенестися на наступний, більш високий план буття, де і знадобиться їй багатий життєвий досвід існування у конкретному типі реальності для здійснення широкомасштабних космічних досліджень.

До країн, які населяють переважно старі душі, належать Ісландія, Голландія, Швейцарія, Чехія. Такі душі надають перевагу збереженню нейтралітету під час міжнародних конфліктів, якщо ж така політика неможлива, вони підкоряються насиллю.

Як бачимо, зріла і стара душа – більш свідомі, розуміють своє місце у Всесвіті, тобто знають про своє космічне коріння, а також про труднощі, які у цей момент переживає Земля, про порушення балансу, гармонії. Вони рідко приєднуються до великих колективів, релігійних чи інших оскільки вже зрозуміли, що досягнути мети можна лише поодиночі, та попри це, вони несуть у собі любов до всього живого. Знаючи про наявність життєвої сили у всіх речах, вони з великою повагою ставляться до всіх форм життя на планеті: тварин, рослин, дерев, мінералів, прагнуть жити у гармонії з усім світом.

Отже, розуміння того, що кожна людина одночасно проходить і земну, і космічну еволюцію, що головним завданням кожного вікового періоду розвитку людської душі на земному етапі її еволюції є самопізнання й самовдосконалення та гармонізація оточуючої дійсності, буде сприяти розширенню та космізації свідомості сучасної людини, формуванню її усвідомленого прагнення до духовного зростання. Перспективним, на наш погляд, є введення на старших курсах ВНЗ спецкурсу, присвяченого духовному розвитку особистості, щоб, використовуючи синергетичний підхід сучасної постнекласичної науки, розглянути людину як єдність духу, душі й тіла, надскладну систему, яка постійно еволюціонує.

- 1 Телиженко Л. В. Містичний досвід як антропологічний модус: синергетичний підхід. – Суми: ВВП “Мрія-1”, 2007. – С. 26.
- 2 Тихоплав Т. С., Тихоплав В. Ю. Фізика вери. – СПб.: ИД “ВЕСЬ”, 2001. – С. 193.
- 3 Мулдашев Э. Р. От кого мы произошли? – М.: Пресс ЛТД, 1999. – С. 97.
- 4 Тюріна Т. Г. Феномен духовності особистості. – Львів: СПОЛОМ, 2009. – С. 51.
- 5 Волков И. П. Телепсихика человека. Синтез научных, философских и религиозных знаний. – СПб.: Вестник БПА, 1999. С. – 18.
- 6 Чумарна М. Стрітення. Вибране. – Львів: Аверс, 2000. – С. 121.
- 7 Хоружий С. С. Заметки к энергетичной антропологии “Духовная практика” и “Отвержение чувств”. Два концепта в сравнительной перспективе // Вопросы философии. – 1999. – № 3. – С. 62.
- 8 Ильин И. А. Аксиомы религиозного опыта // Журнал Московской патриархии. – 1993. – № 11. – С. 97.
- 9 Учение Михаила. Ченнелинг VII. – К.: София, 1999; Учение Сириуса. Ченнелинг V. – К.: София, 1999.

SUMMARY**Tamara Tiurina****EVOLUTION OF HUMAN SOUL**

View on human soul as spiritual and immortal substance is substantiated; stages of evolution, essential properties of each stage of its formation on the way to its Superior Spiritual “the ego” (in the context of earthly and cosmic evolution) are researched.

Key words: immortality of human soul, evolution of soul, cosmic age of soul.

Світлана Шевчук,

кандидат філософських наук, доцент Житомирського
національного агроєкологічного університету

ДО ПИТАННЯ ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ РЕЛІГІЇ ФІЛОСОФІЇ ТА НАУКИ

Порівнюються релігія, філософія та наука як три фрагменти культури і шляхи формування світовідношення. Особливість релігії трактується як така, що ґрунтується на неповторно індивідній причетності людини до універсуму.

Ключові слова: релігія, філософія, наука, культура, універсум, світовідношення.

Питання про співвідношення між релігією, філософією та наукою, про можливість єдності та узгодженості між ними чи неминучої розбіжності та взаємної боротьби належить до числа “вічних питань” людського духу. З особливою гостротою це питання постає перед свідомістю в епохи корінних зламів світоспоглядання, в епохи духовного збентеження та пошуків утраченої цілісності духовного життя.

Коли, як в наші дні, людство засумувало за справжньою істинно релігійною вірою, будучи не в силах задовольнитись її сурогатами, і коли, з іншого боку, людство вже не може відректися від рефлексії, від раціональної перевірки та обґрунтування свого світоспоглядання, – в таку епоху питання співвідношення філософії науки та релігії, суворо раціонального знання з безпосередньою життєвою цілісністю віри, постає для людства і кожної людини одним з найважливіших питань.

У свій час ті чи інші аспекти питання співвідношення релігії, філософії та науки розробляли видатні філософи та теологи. Серед них такі відомі імена, як Д. Андреев, А. І. Введенський, А. Ф. Лосев, С. Булгаков, А. Н. Уайтхед, С. Л. Франк, Л. І. Шестов, М. Шелер та інші.

У нашій статті ми ставили перед собою мету окреслити ті грані та особливості трьох форм виявлення людського духу, які складають підвалини їх конструктивного діалогу.